

Landhöjning | 3

Klapperfält

UPPDRAG / FAKTATEXT / NIVÅ 2

Landhöjning | 3

Klapperfält

Ett namn på de här fälten med runda stenar är "djävulsåkrar". Förr trodde man att det var här djävulen odlade. Hur tror du att de har bildats? FOTO: Erik Engetro

1.

Titta på bilden och fundera över de här frågorna. Ni kan fundera själva eller diskutera med varandra, men ni måste inte kunna svaren. Ni har ungefär 5 minuter på er.

- Hur tror du att stenarna har hamnat där de ligger?
- Hur tror du att stenarna har blivit runda?
- Har du sett något sådant här stenfält där du bor?

2.

Läs texten om klapperfält.

Använd er själva eller material ni hittar i naturen för att visa hur ett klapperfält ser ut. Ni har ungefär 15 minuter på er.

3.

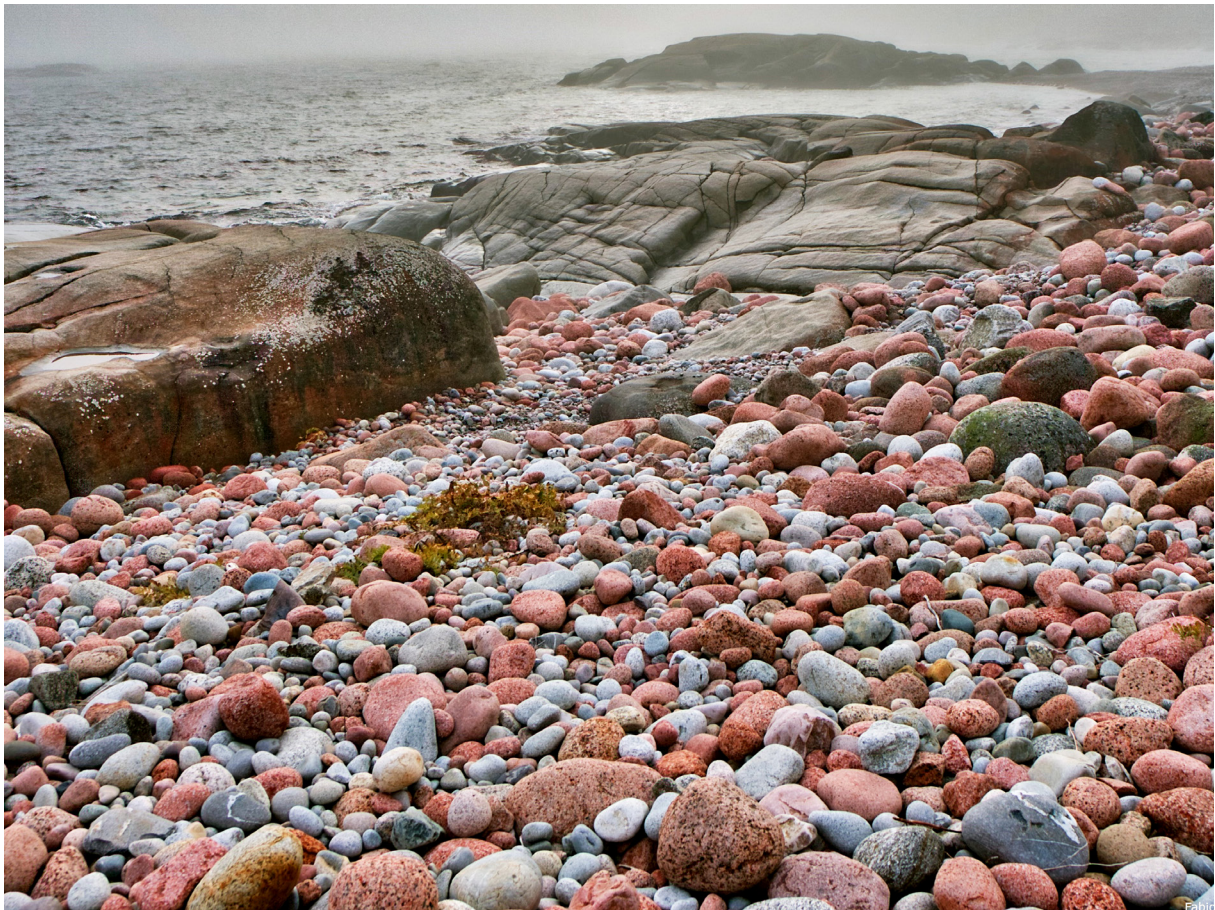
Presentera ert klapperfält för de andra och berätta om det.

I presentationen, svara på följande frågor:

- Hur känner vi igen ett klapperfält i landskapet?
- Förklara hur havet sorterar moränen så att bara de större stenarna blir kvar. Vart har sanden och gruset tagit vägen?
- Hur har stenarna blivit runda?

Landhöjning | 3

Klapperfält

Stenarna i klapperfältet har slipats runda genom att vågorna rullat och gnidit dem mot varandra. Idag finns klapperfält både vid stränder och långt uppe på land. FOTO: Liselott Nyström Forsén

Ser ni fältet med runda stenar på bilden? Man kan nästan tänka sig att det är så dinosaurieägg såg ut. Men stenarna på bilden kallas för **klapperstenar**. Namnet kommer från ljudet som hörs när stenarna slår mot varandra, det klappar precis som ni kan klappa tänder när ni fryser. Ett helt fält med klapperstenar kallas för **klapperfält**. Men hur bildas de egentligen?

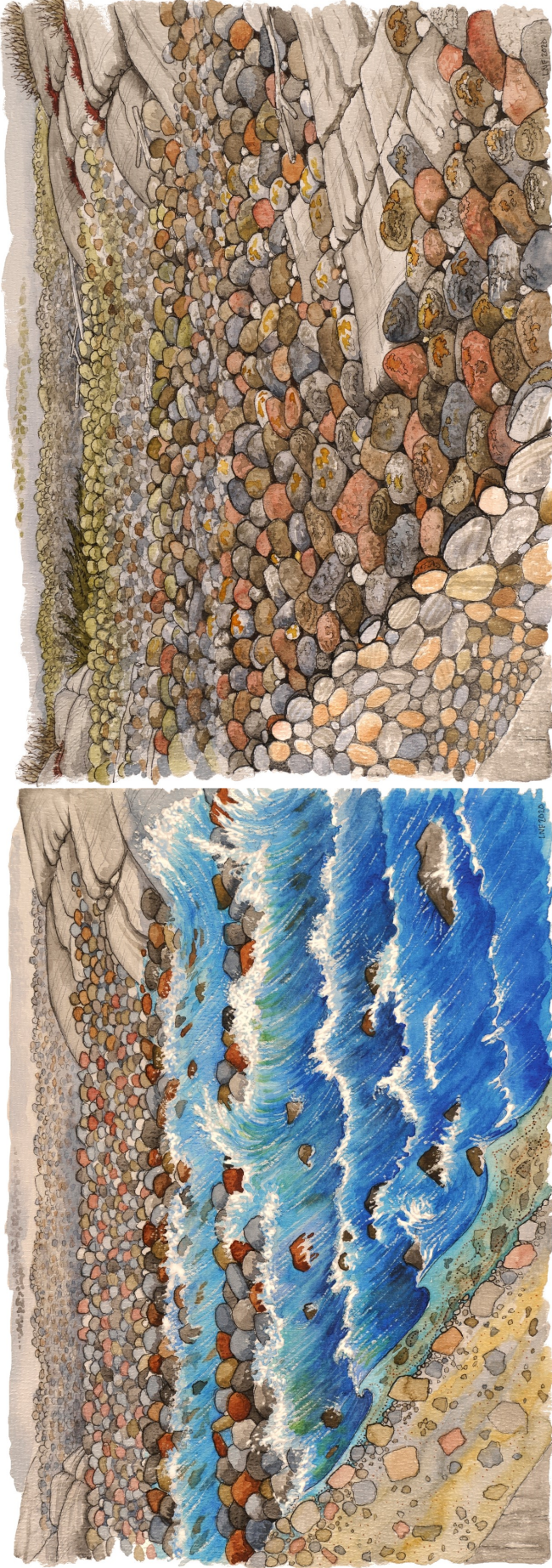
Under den senaste istiden var hela Sverige och Finland täckta av en inlandsis. Isens tyngd pressade ner jordskorpan nästan 1 000 (ett tusen) meter och mycket land låg djupt under havsytan. När isen smälte försvann tyngden och jordskorpan började att höja sig igen. Isen hade lämnat kvar ett tjockt lager morän som täckte marken. När marken höjdes upp till vattenytan slog stora vågor över stranden. Allt finkornigt material i moränen, till exempel sand och grus, spolades bort av vågorna och hamnade på havsbotten. De större, tyngre stenarna som låg kvar rullade omkring och nöttes mot varandra tills de hade polerats och blivit runda och släta. Det är de stenarna vi kan se på klapperfälten idag.

Både i Kvarkens skärgård och i Höga Kusten bildas det fortfarande nya klapperfält när landhöjningen lyfter upp ny mark ur havet. Samtidigt förs de ”gamla” klapperfälten längre och längre upp på land. Därför kan vi hitta klapperfält både nere vid havet och långt inne i skogen eller uppe på berg.

På nästa sida kan ni se hur ett klapperfält bildas.

En **ISTID** är en period när det är så kallt att stora delar av jorden täcks av is. Isen smälter inte bort helt ens på sommaren.

MORÄN är en blandning av lera, sand, grus, stenar och block som flyttats runt av inlandsisen.

1) När marken höjer sig ur havet täcks den av ett tjockt lager morän. Vågorna spolar bort de små stenarna, gruset och sanden. Stenarna som är kvar rullas av vågorna och gnids mot varandra.

2) Efter många år har stenarna slipats runda. Landhöjningen lyfter stenarna längre och längre bort från vattnet. Idag kan vi hitta klapperfält vid havet, högt uppe på berg eller inne i skogen.

Så här bildas klapperfält. Vågorna rullar stenarna tills de blir släta och runda.

ILLUSTRATION: Liselott Nyström Forsén